

Rätten till en värdig död

R·T·V·D

bulletinen

nr 1/2024, utgåva 100

Foto: Filip Wahlberg

Klockan tickar för Pernilla i Riksdagen

Pernilla Wallin vill kunna få dödshjälp i Sverige. Varför tvekar riksdagen? Många frågor och några svar på välbesökt riksdagsseminarium.

Sida 8

Kallelse till årsmöte

Lördagen den 20 april är det dags för årsmöte för alla medlemmar i RTVD.

Sida 3

Danmark – Sverige 1–0

Genom ett antal väldigt medialt uppmärksammade fall har Danmarks politiker, över blockgränserna, tagit tag i dödshjälpsfrågan. Detta trots att danska etiska rådet avrått från legalisering. Kanske Sverige ännu en gång blir omsprungen i en fri- och rättighetsfråga av våra danska vänner.

Sida 4

Inspirerande nordiskt möte

I början av november samlades i ett snöslaskigt Oslo de nordiska föreningarna för dödshjälp. Det är ett årligt möte, som betyder mycket för vårt samarbete och ger inspiration och idéer för att gå vidare.

Sida 6

Hur kommer man till Schweiz?

Den brittiske advokaten och tidigare parlamentsledamoten John Watson har, efter omfattande efterforskningar, skapat en webbplats där han samlat kunskap om de fyra organisationer i Schweiz som förmedlar dödshjälp.

Sida 7

Sverige är underligt

Du håller den etthundrade Bulletinen i din hand. Föreningen Rätten till en Värdig Död (RTVD) fyller 50. Som sig bör innehåller detta nummer ett kort historiskt nedslag on Bulletinen.

Men vi tänker inte fira, tvärtom är det sorgligt att 50 år inte har räckt till för att alla ska kunna få dö på ett värdigt sätt. Dödshjälp finns inte i den svenska sjukvården. Svårt sjuka och lidande människor tvingas resa till Schweiz för att få hjälp att dö, vilket är både ovärdigt och orättvist. Alla har inte råd.

Vi tänker inte fira, tvärtom är det sorgligt

Situationen i Sverige är märklig. Dödshjälp inom sjukvården är inte tillåten och läkare som hjälper svårt sjuka att dö som de önskar straffas disciplinärt och blir av med sin legitimation. Detta har hänt med RTVDs tidigare ordförande Staffan Bergström. Juridiken kring Staffan Bergströms fall analyseras i texten på sida 12-15.

Samtidigt är Sverige ett av de få länder där medhjälp till

Foto: Annemaj Sporrang

suicid är tillåtet, dessutom i stort sett utan begränsningar. Sverige har en rättsprincip, som säger att om en viss gärning är tillåten (inte förbjuden) så är medhjälp till denna gärning tillåten. (Det finns situationer då medhjälp kan bestraffas, t.ex om "hjälparen" drar finansiell nytta av suiciden.)

Numera finns en politiskt beslutad nollversion för suicid. Denna används ibland som argument mot dödshjälp, vilket är helt galet. Antingen kan vi hävda att dödshjälp inte innebär suicid – så hanterar länder med legal dödshjälp frågan. Eller, om opponenterna ändå insisterar på att dödshjälp är suicid, så talar vi om för dem att det är rimligt att skilja på två sorters suicid. Den första innebär att en relativt ung person tar livet av sig i ett anfall av förtvivlan. Detta är rätt att försöka hindra. Vi vet att många av dessa personer om de lever vidare kan få ett gott liv. Den andra sortens suicid handlar om obotligt sjuka, svårt lidande personer, där det inte finns hopp om ett bättre liv. För den kategorin ska vi inte ha en nollversion utan dödshjälp inom sjukvården, noga reglerat.

Pernilla Wallin, som lider av en sjukdom som gör att musklerna långsamt tynar bort, medverkade vid ett seminarium i Riksdagen i slutet av november. Det finns ett utförligt referat i detta nummer. Frågan var: varför kan inte Pernilla få dödshjälp i Sverige? En panel av riksdagsledamöter deltog. Dessutom fick vi en spännande juridisk genomgång av läget i olika länder och Pernilla deltog i ett samtal med moderatorn Fredrik Westerholm. Politikerna var svävande: det tar många år att få en reglering på plats. Kanske kan det gå fortare när Pernillas fall når Europadomstolen.

Mycket annat finns att läsa, bland annat goda nyheter från både Danmark och Island.

Nästa Bulletin beräknas utkomma i september/oktober.

Stellan Welin
Redaktör

RTVD – Riksföreningen Rätten Till en Värdig Död

Hemsida: www.rtv.d.nu
Allmänna frågor om RTVD:
tel 076 - 808 59 72 (tel.svarare) eller info@rtvd.nu
Medlemsavgift 200 kr/pers/år
För medlemskap, ring 08-1215 1315
eller e-posta rtvd@foreningshuset.se och be om avi.

För gåvor: plusgiro nr 56682-8

Tryck: TMG Sthlm
Layout: Filip Wahlberg

Adress: RTVD c/o Föreningshuset
Lumaparksvägen 7, 120 31 Stockholm

Org. nr 802007-3865

Undertecknarna ansvarar för innehållet i Bulletinen.

Kallelse till årsmöte 2024

Medlemmar i föreningen Rätten till en värdig död kallas härmed till årsmöte

Lördagen den 20 april

i ABF-huset (Kata-salen), Sveavägen 41, Stockholm

12:30	P C Jersild berättar om sin bok "Hur vill du dö", öppet för alla. Frågestund efter berättelsen.
13:30	Paus
14:00	Årsmötet börjar
15:30	Årsmötet beräknas sluta

P C Jersild är författare och läkare, tidigare verksam inom psykiatri och socialmedicin. Jersilds författarskap omfattar närmare 40 böcker. Han är hedersdoktor vid såväl Uppsala universitets medicinska fakultet som vid Kungliga Tekniska högskolan och ledamot av Kungliga Vetenskapsakademien. Sedan många år medlem i RTVD och har skrivit ett flertal artiklar om dödshjälp.

Årsmöteshandlingar kommer att finnas på hemsidan www.rtv.du under "Om RTVD" senast 20 mars. Medlemmar kan senast 2 april beställa handlingarna från ordföranden.

Motioner till årsmötet skall senast **den 28 mars** vara inkomna till ordföranden:

Hans Forsslund, Södra Murgatan 47, 621 57 Visby *eller* hans@forsslund.org

Styrelsens yttrande över ev. inkomna motioner läggs upp på hemsidan senast 13 april.

Uppdatering från Island

Inte bara Danmark (se artikel på nästa uppslag) utan även grannlandet Island gör framsteg i arbete för dödshjälp. Så här beskrivs det av **Bjarni Jonsson**, en av de drivande personerna i Lifsvirding, RTVD:s isländska systerorganisation:

Lifsvirding (Respekt för livet) grundades i januari 2017. Den hade då omkring 120 medlemmar men har nu ökat till 270, vilket ska jämföras med Islands hela folkmängd på omkring 370 000. En grupp människor hade då, 2017, träffats i nästan två år för att diskutera dödshjälp.

Det som tycks ha varit avgörande var resultatet av en undersökning som Humanisterna på Island hade genomfört hösten 2015, där allmänheten för första gången fick frågan om dödshjälp. Resultatet var en positiv överraskning, med 77 % av allmänheten för och 7 % emot.

Föreningens syfte och mål är enligt Bjarni:

- att främja en öppen, saklig och bred diskussion om dödshjälp. Lifsvirding betonar att en person har rätt till kontroll över sin kropp, liv och död.
- att arbeta för antagande av lagstiftning som innebär att under vissa väl definierade omständigheter, och om stränga villkor uppfylls, ska dödshjälp vara ett humant alternativ för dem som väljer att dö på sina egna villkor. Lifsvirding betraktar dödshjälp med tydliga villkor som en mänsklig rättighet.

- att dela information och stå för möten och konferenser om dödshjälp och att upprätthålla goda relationer med liknande föreningar utomlands.

Redan från början upplevde således Lifsvirding ett stort stöd bland Islands befolkning, och det visade sig att i parlamentet fanns en grupp riksdagsledamöter från nästan samtliga partier som började jobba aktivt för saken. Det har varit nio ärenden i riksdagen som bland annat innefattar en begäran om information om länder som tillåter dödshjälp, och den rättsliga grunden där. Nu finns det ett förslag till riksdagsbeslut i parlamentet där hälsoministern har i uppdrag att förbereda och lägga fram ett lagförslag om dödshjälp.

Enligt vår erfarenhet är det inte troligt att saken kommer att behandlas innan slutet av säsongen och semesteruppehållet kommer i början av juni, säger Bjarni. Detta är det första steget, som måste följas av fler, men genombrottet på politikens område kan bli avgörande..

Finns hinder även på Island? Bjarni pekar på läkarföreningens motstånd. Man har vägrat att träffas trots inbjudan. Men Lifsvirding arbetar vidare och ser hoppfullt på det kommande året.

Rolf Ahlén
Styrelsemedlem, RTVD

Danmark på gång

Sverige är ett föregångsland! Detta påstående är vi så vana vid att höra att det blivit en del av vår nationella självbild. Det stämmer säkert inom vissa områden men däremot inte inom områden som har med fri- och rättigheter att göra. Visste du till exempel att kvinnlig rösträtt till Folketinget infördes i Danmark 1915 medan det dröjde till 1919 innan man här i landet tog det första av två grundlagsändrande beslut i frågan om kvinnlig rösträtt? Eller att Danmark införde fri abort från den 1 oktober 1973 medan svenska kvinnor fick samma rätt först från och med 1975?

När det gäller området ”dödshjälp” verkar det i dagsläget inte bättre än att vi också där får se oss förbisprungna av vårt grannland. I vart fall har debatten om dödshjälp under snart ett och halvt år varit väldigt livlig och frågan ligger numera på Folketingets bord.

Debatten om dödshjälp har då och då blossat upp även i Danmark, för att relativt fort slockna. Upprinnelsen till den debatt som nu förs var en dokumentär ”På tisdag skal jeg dø” som visades på dansk TV hösten 2022. Dokumentären följer 54-åriga Preben som med stöd av sin familj reser till Belgien för att med medicinsk hjälp avsluta sitt liv. Preben var förlamad i hela kroppen, från halsen, till följd av en arbetsplatsolycka och ville inte leva längre. Dokumentärens sista avsnitt avslutas med att Preben tittar in i kameran och talar om att det här hade han velat göra hemma, varefter han somnar in. Det är på många sätt en gripande dokumentär som inte lämnar någon oberörd.

Dokumentären om Preben fick en privatperson, sjuksköterskan **Lars Lior Ramsgaard**, att tillsammans med fyra andra privatpersoner väcka ett medborgarförslag om legalisering av dödshjälp, när särskilda omständigheter föreligger. Förslaget lyckades under den stipulerade tiden, 180 dagar från den 12 december 2022, samla fler än de 50 000 underskrifter som krävs för att frågan måste behandlas av Folketinget. Enligt det kortfattade förslaget var 71 procent av den danska befolkningen 2013 för dödshjälp samtidigt som 61 procent av politikerna var emot. I förslaget ställs den retoriska frågan: ”Dessa siffror är 9 år gamla och med ett nytt folketing är tiden kanske inne för en revidering av lagen?” Den lag som avses är den danska strafflagen (§ 239).

Bara några dagar efter att medborgarförslaget samlat det nödvändiga antalet underskrifter gick den danska statsministern **Mette Frederiksen** (S) i sitt invigningstal på 2023 års Folkemöde på Bornholm (motsvarigheten

till våra Almedalsdagar i Visby) ut med att hon är för en legalisering. Hon sade sig vara medveten om att Etikrådet är emot en legalisering men själv ser hon på saken på ett helt annat sätt och enligt henne tyder mycket på att många danskar gör detsamma.

Mette Frederiksen stödjer legalisering av dödshjälp trots att etiska rådet är emot

Vid samma Folkemöde ägnade utrikesministern **Lars Løkke Rasmussen** (M) hela sitt partiledartal åt frågan om dödshjälp. Han deklarerade att man i Danmark behöver ha en samhällsdebatt om frågan.

I oktober 2023 uttalade Etikrådet sig, på begäran av Folketingets Sundhedsudvalg, om dödshjälp. Uttalandet grundades på en analys av de modeller som tillämpas i Nederländerna respektive Oregon i USA. Enligt rådet ska dödshjälp förbli olagligt i Danmark. 16 av rådets ledamöter stod bakom detta uttalande, endast en ledamot var för en legalisering. Motiveringen till uttalandet var framför allt att man inte anser att det är möjligt att utveckla en lagstiftning som kan fungera på ett ansvarsfullt sätt och samtidigt skydda de mest utsatta i samhället. Rådet listar också ett antal nyckelfrågor som enligt rådet måste lösas om man vill utforma en modell för dödshjälp. Det gäller till exempel frågan om vilka patientgrupper som kan behöva erbjudas hjälp att dö och i så fall vilken roll sjukvården ska spela.

Medborgarförslaget om legalisering av dödshjälp var den 10 november 2023 föremål för en första behandling i Folketinget. Ansvarig minister, inrikes- och hälso- ministern, informerade då om den kommitté för en värdigare död som regeringen tillsatt. Den består av tio ledamöter som har kompetens inom området hälsa och äldre och som på olika sätt arbetar med andliga, filosofiska samt hälso- och sociala frågor i sin vardag. Kommittén leds av en präst, **Katrine Lilleør**, som tidigare var emot dödshjälp men numera är för. Kommitténs uppdrag är bland annat att bidra till en ”öppen och fördomsfri” offentlig debatt i frågan och den ska under andra halvåret 2024 avsluta sitt arbete med ett ”reflektionsunderlag/diskussionspapper” om danskarnas syn på en värdig död. Detta underlag ska bidra till att stödja och nyansera beslutsunderlaget för en dansk modell för en värdigare död.

Flera politiska partier har redan aviserat att deras folketingsledamöter är fria att rösta som de vill, utan att vara bundna av någon partilinjje.

Under julhelgen 2023 fick samhällsdebatten om dödshjälp ny fart i Danmark, sedan en 81-årig man, **Ebbe Preisler**, hjälpt sin ett år yngre, och sedan 26 år svårt parkinsonsjuka, hustru, **Mariann**, att dö. Paret hade varit gifta i mer än 55 år. I slutet av september 2023 hade paret fått en gemensam debattartikel publicerad i tidningen Politiken med rubriken "Min fru och jag skulle vilja ha några dödliga tabletter som vi en dag kan ta fram, se varandra kärleksfullt i ögonen och säga: "Adjö min älskade. Tack för allt!" Preisler fick tag på ett antal metadontabletter. Sent på kvällen den 26 december gav han Mariann, som bodde på ett plejehjem (särskilt boende), ett antal av tabletterna. Resten intog han själv i den egna bostaden, efter att vid tretiden på natten ha skickat ett mejl till parets barn och vänner, i vilket han förklarade vad han gjort. Han trodde att alla mejlmottagare skulle ta del av mejlet först på morgonen och att han alltså skulle få dö i lugn och ro. Vad han inte räknat med var att parets dotter, som var ute med vänner, såg mejlet mer eller mindre direkt. Hon tog sig direkt till moderns boende för att ta avsked av henne. Hon cyklade sedan hem till fadern som hon fann i djup sömn. Hon lade sig i sängen hos honom och tog kontakt med övriga nära anhöriga men avbröts när ambulanspersonal, som larmats av läkare på moderns boende, infann sig. Preisler fick omedelbart ett motgift och fördes till sjukhus, där han efter något dygn vaknade. Han anhölls och häktades för mord, men släpptes efter ett par veckor och kunde då delta i hustruns begravning.

Åklagarens brottsrubricering i fallet är "manddrab", det vill säga mord, vilket kan leda till ett fängelsestraff på mellan fem år och livstid. Preisler själv anser att det handlar om "drab på begäring", det vill säga att han avslutat hustruns liv på hennes egen begäran. Detta brott kan leda till fängelse i upp till tre år. Både han och parets två barn har uttalat att de ser gärningen som en kärlekshandling och att Mariann uttryckligen ville dö, att hon alltså gett sitt samtycke. Det är kring denna knäckfråga en kommande rättegång kommer att kretsa.

Det finns mycket som talar för att Danmark, i och med att frågan om dödshjälp kommit på den politiska dagordningen och att stödet bland befolkningen är massivt, har tagit ett första steg mot legalisering av dödshjälp i någon form. Frågan vi inom RTVD – och många med oss – ställer oss är när våra ledande politiker ska vakna och förstå att rätten till dödshjälp är en rättighetsfråga? Ska det bli tredje gången gillt som Sverige med ett par års fördröjning följer i Danmarks spår?

Aud Sjökvist
Vice ordförande, RTVD

Fakta om "barmhärtighetsmord" i Danmark

I Danmark är medhjälp till självmord olagligt. I Sverige är sådan handling inte straffbar, om den som önskar avsluta livet är den som på egen hand utför den dödande handlingen.

Medlidenhetsdrab (barmhärtighetsmord) definieras i Danmark som ett dödande som görs av barmhärtighet mot en person som upplevs lida mycket (i Sverige menar vi med barmhärtighetsmord att en person som vill dö får hjälp av någon annan att uppfylla sin önskan).

Om "medlidenhetsdrab" utförs så att en person "dräber en anden efter dennes bestemte begæring" straffas personen med fängelse i upp till tre år, enligt § 239 strafflagen.

Normalt sett är det paragraf 237 i strafflagen som gäller när domstolar prövar om någon gjort sig skyldig till mord. Enligt denna bestämmelse kan "den, som dræber en anden, straffes for manddrab med fængsel fra fem år indtil på livstid".

I Danmark har ett antal fall av "medlidenhetsdrab" prövats av domstol. Som exempel kan följande nämnas.

1993:

En 45-årig man från Århus dödade sina föräldrar av medlidande. Båda föräldrarna var obotligt sjuka och hade i flera veckor bett sin son om hjälp att dö. Han dömdes till sex månaders villkorligt fängelse.

2011:

En 50-årig man försökte hjälpa sin dödssjuka far att ta livet av sig. Han gav sin far 94 morfinpiller i yoghurt men försöket misslyckades. Fadern avled senare av sin sjukdom och sonen dömdes till 60 dagars villkorligt fängelse.

2013:

En mamma dödade sin multihandikappade dotter. Dottern var 43 år gammal och enligt mammans egen utsago fick hon en "blackout" och skar dotterns handled, varefter hon försökte göra samma sak på sig själv. Modern dömdes till 11 års fängelse av tingsrätten men högsta domstolen sänkte straffet till tre år.

2016:

En 78-årig man dömdes till 50 dagars villkorligt fängelse för "medlidenhetsdrab" på sin fru. Paret hade varit gifta i mer än 50 år när mannen på den 71-åriga hustruns begäran hjälpte henne att dö. Hon hade blivit förlamad efter en olycka och paret var överens om att han skulle ge henne en överdos sömntabletter.

Nordiska länderna går i otakt

I början av november representerades RTVD Sverige av Rolf Ahlzén och Eva Ludvigson vid det nordiska mötet med våra systerorganisationer. I år var våra norska vänner värdar, och mötet ägde rum i Oslo. Vi fick en bra status-uppdatering från de olika länderna och ett värdefullt utbyte av idéer. Här följer en mycket kort sammanfattning.

I Finland finns laglig möjlighet att samla ihop minst 50 000 underskrifter för en fråga som då tas upp av riksdagen. En sådan namninsamling gjordes 2016 men då var politiken ej med på noterna och frågan lades ned rätt omgående. En ny namninsamling startades i slutet av oktober 2023 och har redan nått ca 37 000 namn. Vår finska systerförening har under tiden sedan 2016 bearbetat de politiska partierna och har en förhoppning att frågan denna gång kommer att behandlas mer utförligt.

I Norge har man på senare tid inte gjort några större framsteg men opinionen är starkt positiv och man måste bara hitta en möjlighet att bryta igenom i debatten, lite liknande vår situation i Sverige. Ett agerande med stöd av Europakonventionens artikel 8 planeras.

Både Danmark och Islands representanter delade sina hoppfulla framsteg, se separata artiklar om dessa.

På mötet deltog detta år även en inbjuden gäst från Spanien, **Javier Velasco**, ordförande i den spanska nationella systerorganisationen till RTVD. Han berättade åskådligt och livligt om hur man i Spanien, efter många års hårt arbete av förespråkarna för dödshjälp, i mars 2021 antog en lag som öppnar möjligheter till dödshjälp på likartade villkor som i Nederländerna och Belgien. Det är outhärdligt lidande som är kriteriet, och liksom i Benelux krävs noggrann information och viss betänketid. Inget krav finns på att det ska röra sig om en terminal sjuk-

dom, men alla möjligheter till lindring ska vara uttömda. Inspirationen från Spanien handlar om hur envetet, målinriktat arbete under lång tid till slut ger resultat.

Under mötets andra dag medverkade några av de nordiska deltagarna i den norska föreningens årliga möte, den så kallade Verdighetskonferensen. Det var imponerande att ett drygt hundratal åhörare mötte upp för att lyssna på ett brett program kring dödshjälp. En djupt gripande film om en mycket svårt CP-skadad ungs mans önskan om att få dödshjälp visades. En föreläsare presenterade frågan ur ett brett perspektiv, och en präst kåserade på en och samma gång roligt och allvarligt om ämnet döden. Under en stund fick de nordiska föreningsarna presentera vad som händer i de olika länderna.

Sammantaget var detta nordiska möte i Oslo trevligt, inspirerande och hoppande.

Rolf Ahlzén och Eva Ludvigson
Styrelsemedlemmar, RTVD

Deltagarna i Oslo.

Stående, från vänster: Stefan Wallin (FI), Juha Hänninen (FI), Thor Stefansson (IS), Anna Kirah (NO), Astrid Kjems (DK), Bjarni Jonsson (IS), Flemming Schollaart (DK)

Knäande, från vänster: Rolf Ahlzén (SE), Eva Ludvigson (SE), Javier Velasco (ES), Harald Broder Knudtson (NO)

Foto: Kathrine Storm-Olsen

Användarguide till schweiziska organisationer

I England riskerar resande till Schweiz i döds-hjälps syfte att få straffpåföljd för både den sjuke och medresenärer. Därför började den engelske politikern och juristen John Watson studera vad som gäller och sammanfattade sina fynd på en hemsida, theswitzerlandalternative.com, där all information finns om de fyra olika organisationerna som också accepterar andra länders medborgare än de från Schweiz.

Att planera för min egen hädangång från denna jord var mitt främsta nyårslofte i januari 2022. Jag inspirerades att ta mig an denna uppgift av professor A C Graylings ord vid *My Death My Decision*-mötet i London tre år tidigare:

”När du har tagit kontroll över hur du ska avsluta ditt liv kan du fortsätta med det mycket mer värdefulla jobbet att faktiskt leva det.”

Som de flesta människor, tror jag, fruktade jag smärtan, röran och förlusten av värdighet som processen att dö ofta kan innebära. Jag visste att ”medicinsk hjälp för att dö” var olagligt i Storbritannien och att någon ändring av vår lag inte var nära förestående. Jag visste också att det fanns så kallade ”end-of-life-clinics” i Schweiz dit icke-schweiziska medborgare kunde resa för att avsluta sitt lidande och sitt liv.

Men det var i stort sett gränsen för min kunskap. Så hur mycket skulle det kosta? Hur fungerade det? Hur skulle jag egentligen dö? Skulle ett besök i Schweiz ta timmar, dagar eller veckor? Kunde jag resa ensam? Vilka förberedelser skulle behöva göras? Skulle någon hjälpsam person i Storbritannien faktiskt bryta mot vår lag oavsett om de följde med mig eller inte? Skulle deras arv påverkas?

Efter en dags efterforskning hade jag upptäckt att det bara var fyra schweiziska organisationer inblandade. De använde inte ordet ”kliniker” eftersom det fick folk att tro att de var vårdinrättningar, där patienter bara kunde checka in och dö. Den andra dagen läste jag alla deras webbplatser i detalj. Tre var oerhört hjälpsamma – även om den fjärde, EX International, verkade lockande kort på detaljer.

Det var omedelbart uppenbart att de alla hade samma syfte, försökte inte tjäna pengar på det och drevs av en stark tro på valfriheten att bestämma tid och sätt för ens eget slut på livet. Men skillnaderna mellan dem växte också fram. Så jag letade efter någon form av besöksgui-

de för min speciella typ av resenär. Och det fanns inga!

Det här verkade fantastiskt. Jag bestämde mig därför, kanske arrogant, att göra mina förfrågningar och sedan publicera resultaten för alla att se. I slutet av juni 2022 lanserades därför hemsidan *The Switzerland Alternative* (se länk till vänster) – en ”användarguide” till schweiziska organisationer, som tar emot besökare från utlandet som ansöker om frivillig dödshjälp.

Förfrågningarna, som jag nu hänvisar till något euforiskt, eftersom min forskning blev så fascinerande, var tankeväckande. Jag kanske bara är en udda sorts person, men att besöka vänliga delar av Schweiz, bekanta mig med brittisk arvsrätt, prata med kampanjer, ta reda på potentiellt pappersarbete och så vidare höll mig uppsluskad under större delen av våren 2022.

Webbplatsen är gratis för alla som vill titta på den. Men varför är människor alltid så angelägna om att jaga efter ett dolt kommersiellt motiv? Jag har betalat för det själv. Det finns ingen sponsring, ingen reklam och ingen produktplacering. Jag ger inga professionella råd – i själva verket skulle jag förmodligen bryta mot lagen om jag gjorde det. Detta är bara en informationssida som är gratis att komma åt. Vissa besökare kan dock inte låta bli att leta efter min ”riktiga” anledning till att göra det. Jag blir också bombarderad varje vecka med ”experter” som berättar för mig vilka underverk de kan ge när det gäller ”sökmotoroptimering” - vilket innebär att de kan ge webbplatsen fler omnämningar i Googles söklistor. De vill ha mycket pengar för det. Jag vill inte betala det och efter femton månader verkar webbplatsen tillräckligt populär. Den får ett bra antal träffar varje dag och den genomsnittliga besökaren verkar läsa minst tolv sidor. Storbritannien står för cirka 50 % av besökarna.

Den övergripande slutsatsen av min forskning var en enorm uppmuntran.

Vilken organisation du än väljer är det schweiziska alternativet säkert, professionellt, pålitligt och värdigt. Det är naturligtvis också dyrt – även om jag i min forskning observerade att alla organisationer besvarar människor som inte har det ekonomiskt bra, och jag tror att uppskattningen ”över £15 000” som citeras av Dignity in Dying är något uppblåst av det lilla antalet människor som tar med sig en stor familjegrupp på ett privatjet.

John Watson
tidigare advokat och parlamentsledamot (UK)
Översatt av **Staffan Bergström**

Gripande vittnesmål av Pernilla. Lyssnar lagstiftarna?

Riksdagens tvärpolitiska nätverk för dödshjälp bjöd in till ett seminarium med titeln ”Vad krävs för att Pernilla ska kunna få dödshjälp här hemma i Sverige?”. RTVD medverkade.

Pernilla Wallin deltog i seminariet. Hon var 12 år när hon fick veta att hon lider av en muskelsjukdom. Vid 18 års ålder fick hon diagnosen LGMD2A – en muskelsjukdom som gör att hennes muskler sakta men säkert dör. Hon blir svagare och svagare. Hon har 13 timmars assistans per dygn men skulle behöva mer tid och även tillgång till hjälpmedel som skulle underlätta tillvaron för henne. Pernilla har tänkt mycket på döden och hon har bestämt sig för att åka till Schweiz för att få dödshjälp, när hon inte längre kan leva livet på sina villkor. Om sjukdomen fortskrider som den har gjort fram till idag, så räknar hon med att åka till Schweiz när hon är i 45 års-åldern. Idag är Pernilla 39 år.

Pernilla vill helst slippa att åka till Schweiz i förtid för att dö, hon vill dö hemma. Varför kan hon inte få dödshjälp i Sverige?

Föreläsning om dödshjälp

Efter att riksdagsledamoten **Yasmine Bladelius** hälsat välkommen inleddes seminariet med en föreläsning av undertecknad, **Aud Sjökvist**, vice ordförande i RTVD. Utgångspunkten var frågan: Vad krävs för att Pernilla, och andra, ska kunna få dödshjälp hemma i Sverige?

Numera tillåter fler och fler länder dödshjälp. I länder som Kanada, Tyskland och Österrike, anses dödshjälp vara en mänsklig rättighet efter att högsta domstolar eller författningsdomstolar slagit fast just detta. Senast i Europa att tillåta dödshjälp är Spanien och Portugal. I Frankrike pågår ett lagstiftningsarbete. I Danmark har statsministern, sedan ett medborgarförslag fått stort folkligt stöd, tillsatt en kommission som ska leda en bred samhällsdebatt och om ett år lämna en rapport som blir en del av regeringens beslutsunderlag. På Island lade fem (av åtta) partier i mitten av november fram ett förslag till regeringen att förbereda lagstiftning om dödshjälp. I Finland har det tagits initiativ till ett medborgarförslag.

Även Europadomstolen har vid upprepade tillfällen påtalat att rätten till privatliv under Europakonventionen inkluderar rätten för individer att själva bestämma hur och när deras liv avslutas. Det är nu mer än 20 år sedan Europadomstolen i målet *Pretty mot UK* uttalade att hur en person väljer att passera de avslutande ögonblicken i sitt liv utgör en del av handlingen att leva och att man har rätt att begära att detta val också respekteras. Dödshjälp är alltså en frihetsfråga. Svensk lag säger inget specifikt om saken men tolkas i praktiken som att någon annan än den sjuke själv har bättre rätt att bestämma vad som är ett värdigt liv.

I Sverige är stödet för att legalisera dödshjälp stort. 50 procent av befolkningen svarar ett klart ja på frågan att tillåta dödshjälp. 30 procent svarar ja, kanske. Endast 5 procent svarar nej. Bland läkare ökar stödet; drygt fyra av tio vill tillåta dödshjälp. Sex av våra åtta riksdagspartier står bakom en utredning. Ett parti (C) har kongressbeslut om att verka för att legalisera dödshjälp. Endast KD och S är emot att ens utreda frågan.

Mot bakgrund av det massiva stödet för dödshjälp och att utreda frågan är det svårt att förstå varför det inte händer något här i landet. Lagstiftarna måste förstå att dödshjälp är en rättighetsfråga. Individer har rätt att bestämma över sina liv och sin död. För Pernillas räkning kommer undertecknad, tillsammans med **Walter Gulbrandzén**, jurist och styrelseledamot i RTVD, att

Foto: Filip Wahlberg

bistå Pernilla i en juridisk process om dödshjälp. Pernilla är beredd att föra frågan till Europadomstolen om så behövs.

Samtal mellan Pernilla Wallin och Fredrik Westerholm

Pernilla berättade att även om hon planerar att åka till Schweiz om sex-sju år så hoppas hon på forskningen, att man ska hitta ett sätt att bromsa sjukdomen. Hon vill leva livet, men på sina villkor. Pernilla läste ett avsnitt ur en text som hon skrivit om sig själv och sin situation.

”Jag är Pernilla. I många år har jag på en sorg för att jag kände mig annorlunda. Jag har behövt göra mycket våld på mig själv för att passa in och bli accepterad. Åren har gått och min väg har varit oerhört knölig. Även om vägen börjat bli rakare senaste åren så kan jag inte sticka under stol med att det fortfarande är väldigt svårt att vara mig. Det mesta är en kamp, allt från sjukvård till assistans. Och jag skulle ljuga om jag sa att jag inte varje dag tänker tanken att jag önskar att jag var frisk. För egentligen skulle jag behöva vara frisk för att orka med att vara sjuk.”

Egentligen skulle jag behöva vara frisk för att orka med att vara sjuk

Pernilla berättade hur mycket hon tycker om sitt jobb som administratör på en bilverkstad och hur viktigt det är för henne att känna att hon är behövd och en del av ett sammanhang. Hon jobbar 25 procent och skulle sannolikt hamna på psyket om hon inte kunde jobba alls. På fråga av Fredrik Westerholm vände Pernilla sig till politikerna i panelen och undrade om de, med handen på hjärtat, kunnat vara bekväma med att ha en nära anhörig som hon – som inte kan göra något åt sin sjukdom och är förtvivlad över det – utan att göra något åt det.

Pernilla avslutade samtalet med att läsa ytterligare ett stycke ur sin text.

”Jag får ofta frågan vad ett värdigt liv är. För mig är ett värdigt liv att jag kan köra min bil, resa, umgås med mina vänner och jobba. Jag vill inte bli en passiv åskådare till andras liv och inte själv kunna vara med längre. Jag vill inte behöva bli omhändertagen av okända personer som skall sköta mitt liv och min hygien. Jag vill inte berövas all kontroll över mig och mitt liv. Min önskan är att få bli och vara ihågkommen för den jag var. Jag vill avsluta mitt liv när jag är mig själv.”

Paneldiskussionen

I panelen deltog, förutom Yasmine Bladelius, Lina Nordquist (L), Niels Paarup-Petersen (C), Johan Hultberg (M), Leonid Yurkovskiy (SD) och PC Jersild – läkare, författare och debattör, med Fredrik Westerholm som moderator. Alla i panelen konstaterade att frågan om dödshjälp numera är på dagordningen i många länder. Det är en tydlig utveckling och ett underbetyg för den svenska politiken att man inte vågat, orkat eller kunnat diskutera frågan tidigare. Även i Sverige måste frågan nu tas vidare. Det rådde enighet om att frågan om dödshjälp principiellt är enkel – eftersom man äger sitt liv, även den sista dagen i livet. Paneldeltagarna ville se en förutsättningslös och parlamentarisk utredning; det nämndes att det i riksdagen finns en majoritet för en utredning, vilket partierna skulle kunna utnyttja. Samtidigt ansågs det inte klokt att från riksdagens sida ge order till regeringen om en utredning; det bör i stället råda en samsyn bakom tillsättandet av en utredning.

På frågan hur man får även S och KD att ta ställning för en utredning nämndes att alla 349 riksdagsledamöter måste konfronteras med Pernillas berättelse. Det är sannolikt extremt svårt för någon som träffat Pernilla och tagit del av hennes berättelse att hävda rätten att bestämma över hennes slut. Vi måste ta oss dit där det handlar om individer.

Det ansågs inte orealistiskt att få en utredning om dödshjälp till stånd inom överskådlig framtid samtidigt som en lagstiftning kan ligga minst åtta år fram i tiden.

PC Jersild, som ägnat sig åt dödshjälpsfrågan i många decennier och även skrivit boken ”Hur vill du dö?” framhöll att läkare inte kan fortsätta ge dödshjälp utan lagstöd; därför måste frågan utredas.

En paneldeltagare påpekade att det, när man diskuterar självbestämmanderätten, är svårt att komma fram till någon annan slutsats än att vi ska införa dödshjälp i någon form även här i landet. Det måste få vara upp till den enskilde att själv bestämma hur mycket lidande man vill eller orkar stå ut med. Pernilla underströk detta med uttalandet att ”därför ska det heller inte vara upp till andra, fullt friska, personer att bestämma hur mycket jag ska lida eller att jag inte ska få göra mitt eget val.”

Jag vågar påstå att ingen lämnade seminariet oberörd av Pernillas berättelse. Nu är det upp till oss alla att ligga på våra folkvalda politiker för att få dem att inse att dödshjälp är en rättighetsfråga och att det inte är rimligt att Sverige i denna fråga hamnat på efterkälken.

Aud Sjökvist
Vice ordförande, RTVD

Bulletinens historia är RTVDs historia

100 nummer på 50 år!

Bakgrund

I samband med att riksföreningen RTVD bildades på 70-talet har även tidskriften för medlemmarna – RTVD Bulletinen – funnits nästan hela tiden. Det tog kanske några enstaka år innan det första numret kom ut, dvs i slutet av 70-talet. Men sedan har Bulletinen troget ramlat ner i medlemmarnas brevlådor två eller tre gånger varje år. Att just den tidning du håller i idag fått numret 100 – och vi samtidigt firar 50 år – är ju ändå ett märkligt sammanträffande!

RTVD hette först Rätten Till Vår Död – men ändrade namnet 2009 till Rätten Till en Värdig Död.

Enligt uppgift var Sverige nr 2 i världen, efter England, att bilda en förening för dödshjälp på 1900-talet.

Enligt uppgift var Sverige nr 2 i världen, efter England, att bilda en förening för dödshjälp på 1900-talet. Andra länder har sedan startat egna organisationer. För närvarande finns 57 dödshjälpsföreningar i världen. Endast en del ger ut egna tidskrifter.

Jag har i min ägo spridda exemplar av Bulletinen från 80-talet och framåt. Det är intressant läsning. I början var tidningen halva sitt nuvarande format (A5). Från 90-talet övergick den till att bli samma storlek som idag (A4) men med endast 4 eller 8 sidor. I början trycktes tidningen svartvit – men från 2005 fick den färg.

Från nr 59 år 2008 var jag redaktör för Bulletinen tom nr 92 år 2020. Det blev 33 nummer under 12 år. Jag införde tre nummer per år då medlemmarna önskade mer kontakt. Från och med nr 65 år 2010 utökades även sidantalet till 12. Vi fick en ny redaktör 2020, antalet nummer per år har återgått till två och så kallade medlemsbrev per mail sänds ut dessemellan.

Bulletiner år 1982 – 2023

Det är spännande att sitta och läsa i gamla Bulletiner. Jag fascinerar över alla dessa namn som dyker upp. Det är engagerade personer som arbetat för vår viktiga fråga. En del styrelsemedlemmar blev kvar otroligt många år, hela 25 år är nog det längsta, gäller **Gunnar Silfwer-svärd** (advokat).

Tidningen har lyckats åstadkomma fina intervjuer och egenhändigt skrivna artiklar av kända personer som

40 gamla nummer finns att läsa online!

Som framgår av denna krönika har det skrivits mycket läsvärt i Bulletinen genom åren. Alla utgåvor från och med nummer 60 finns i arkivet på RTVD:s hemsida rtvd.nu

visat sitt stöd för dödshjälp under tider då det var tabu att tala om döden och dödshjälp. Exempel: **P C Jersild**, **Eva Moberg**, professor **Georg Klein**, **Barbro Westerholm**, **Gerd Hagman**, **Ulrica Hydman Vallien**, professor **Elisabeth Rynning**, biskop **Tuulikki Koivunen Bylund**, **Björn Ulvaeus** m fl.

Ja till dödshjälp är en sådan fråga som hör till ärendena ”droppen som urholkar stenen”. Vilka ärenden har då tagits upp, förkastats och/eller upprepats under åren?

Vilka ärenden har då tagits upp, förkastats och/eller upprepats under åren?

År 1982 läser jag ett första exempel på ett ”Testamente”, senare kallat ”Livstestamente” (eng. ”Living Will”) och numera ”Livsslutsdirektiv”. Detta finns fortfarande (se hemsidan) och innehållet är ungefär detsamma.

1982 presenterar sig en kurator i tidningen och säger att man kan ringa ett 08-nummer och få tid för ett personligt möte om döendet. Denna goda tanke övergick senare i det vi numera kallar telefonservicen dit alla kan ringa och ställa frågor runt RTVD (tel 076-808 59 72). 1982 skrev man också om hjärt- och hjärndödsbegreppet, detta hade ännu inte slutligt bestämts i Sverige.

Ett ord som dök upp då var ”långvården”. Den hade dåligt rykte och svårt sjuka med kroniska sjukdomar ville absolut undvika den. Numera heter den ”äldrevården”. Den har också dåligt rykte, men av andra anledningar.

1984 ansåg man att det fanns tillräckligt mycket sparat i Ingemar Hedenius Minnesfond – 17 000 kr – för att vara en grundplåt till en separat sjukhusavdelning där svårt sjuka och döende människor skulle få tillbringa sin sista tid i en rofylld atmosfär. Man vädjade till dåvarande medlemmar att skicka 1000 kr vardera – det skulle räcka till denna nya avdelning. Nej, det blev ingen avdelning för döende. Men jag läste att det fanns 5 500

medlemmar. Inte dåligt! Januari 2024 finns det ca 3 000.

Fortfarande 1984: Jag noterar att medlemsavgiften är 50 kr, som ska jämföras med dagens 200 kr. Jag känner igen pg-numret – det är samma som fortfarande används för gåvor – 56682-8.

Under 80- och 90-talen används ordet "eutanasi" där vi numera säger bara "dödshjälp". Från 2000 används uttrycket "läkarassisterat suicid" eller "assisterad död" ofta i Bulletinen, medan media konstant skriver "aktiv döds-hjälp".

Till och från under åren ser jag att tanken på folkomröstning har tagits upp att pröva. Jag noterar att det aldrig varit RTVD som slutade nämna den möjligheten. Kanske vi fortfarande kan begära en sådan?

En annan fråga som ofta förekommer är handikapprörelsen. Dess motstånd är fortfarande svårt att förstå för oss.

På 90-talet ser jag för första gången i Bulletinen en uppräknings av personer (5 st) som på sina bostadsorter gärna tar emot telefonsamtal från personer om RTVD. De är förstas en inledning på de kontaktpersoner (9 st) som nu finns på hemsidan.

1994 läser jag en undersökning som visar på läkares inställning till legaliserad dödshjälp. Den visar inte på något stort gillande. 1995 finns en kort artikel om hospicerörelsen som anländer till Sverige.

Uttrycket "palliativ vård" används dock ännu inte.

Omkring år 2000 får några patienter så kallad terminal sedering, det vill säga de får möta döden sovande. Detta accepteras i efterhand (!) av Socialstyrelsen. År 2003 redogörs för metoden att sluta äta och dricka som vården är skyldig att respektera. En närmare instruktion finns i Bulletin nr 83.

Att bläddra i Bulletinen från dessa olika tidsperioder gör mig dock sorgsen. Varför har så lite åstadkommit under denna långa tid? Alla frågor och lysande idéer som av RTVD presenterats, diskuterats, genomförts, återkommit och ebbat ut igen – resultatlösa. Min fråga som ständigt återkommer är: Varför är våra politiker så ointresserade av att lösa frågan om dödshjälp i Sverige? Mitt svar: De vill slippa! "Döden tigs ihjäl" som en uppriktig rubrik lyder på en artikel år 1994, som lika gärna kunde vara skriven idag.

Slutligen ett klagörande: Föreningens första årsmöte ägde rum den 26 januari 1974, men den startades formellt senhösten 1973 av journalisten **Berit Hedeby**, filosofiprofessorn **Ingemar Hedenius** med flera. Det var således förra året som vi fyllde 50 år!

Berit Hasselmark
tidigare redaktör för Bulletinen

Foto: Berit Hasselmark

Inskränkt nationalism fällde Staffan Bergström

Alla har vi hört att förvaltningsrättens dom nu kommit och att Staffan inte återfår sin läkarlegitimation. Det är svårt att förstå hur domstolen tänkt. För att vi alla inom RTVD ska få en inblick bidrar Aud Sjökvist och Walter Guldbbrandzén här med en analys. Det är en lång text men vi tycker det är viktigt att alla medlemmar ska få möjlighet att sätta sig in i domen.

Som RTVD tidigare skrivit om så beslutade Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd (HSAN) att återkalla Staffan Bergströms (SB) läkarlegitimation efter att han hjälpt en person att dö. Beslutet överklagades till Förvaltningsrätten i Stockholm, som den 25 maj 2023 meddelade sin dom. Nedan följer en analys och kommentar av domen.

Av Patientsäkerhetslagen (PSL) framgår att en legitimation att utöva ett yrke inom hälso- och sjukvården ska återkallas om den legitimerade visat sig uppenbart olämplig att utöva yrket. Knäckfrågan i målet i förvaltningsrätten är därför om SB är uppenbart olämplig att utöva läkaryrket. Domstolen kommer i sitt avgörande fram till precis det och därför får SB inte tillbaka sin legitimation.

Domstolens bedömning görs i flera steg där det första handlar om huruvida SB:s agerande är i enlighet med

Denna text, och mycket annat, har tidigare gått ut som medlemsbrev till alla medlemmar som har e-postadresser. Tyvärr når vi inte en stor del av våra medlemmar den vägen, eftersom vi saknar e-postadresser. Vi vädjar nu återigen till alla medlemmar om att skaffa e-post och meddela oss! Sänd information om nya e-postadresser till: kansli@foreningshuset.se

vetenskap och beprövad erfarenhet, vilket är ett av PSL:s krav. I det andra steget prövar man om SB visat sig uppenbart olämplig att utöva läkaryrket, vilket är en förutsättning för att återkalla läkarlegitimationen. Domstolen prövar slutligen, i det tredje steget, om en återkallelse är förenlig med Europakonventionen.

Vetenskap och beprövad erfarenhet

SB gör gällande att bedömningen av begreppet vetenskap och beprövad erfarenhet måste göras utifrån internationell vetenskap och beprövad erfarenhet. Eftersom läkarassisterat döende är lagligt i ett stort antal länder, även i Europa, så finns det en internationell standard för vetenskap och beprövad erfarenhet som hans agerande ska prövas mot. Att SB agerat i enlighet med kravet på vetenskap och beprövad erfarenhet stöds även av ett yttrande som lämnats in i under handläggningen i HSAN. I det redogör Nils-Eric Sahlin, professor i medicinsk etik och Lena Wahlberg, docent i allmän rättslära (båda verksamma vid Lunds universitet) tillsammans för varför SB:s agerande är i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. Domstolen anser dock, med hänvisning till ett uttalande av Lars-Åke Johnsson, författaren till kommentaren till PSL från 2020, att begreppet vetenskap och beprövad erfarenhet ska tolkas "närmast nationellt", dvs. enligt en svensk standard.

Från RTVD:s sida kan vi konstatera att Lars-Åke Johnsson också i en tidigare handbok om PSL (Den nya patientsäkerhetslagen och patientens rättigheter, Thomson Reuters Professional, 2010) i stället för "närmast nationellt" använde sig av uttrycket "på en viss ort". Någon förklaring till ändringen lämnas inte i kom-

Foto: Eva Ludvigson

Aud Sjökvist läser lagen

mentaren men det har alltså skett en glidning från en lokal till en nationell standard. Begreppet har inte någon entydig innebörd men trots det verkar domstolen anse att det för svensk del bara finns en nationell standard, trots att det i andra sammanhang talas om begreppet internationell vetenskap och beprövad erfarenhet (bland annat när svenska patienter ska få ekonomisk ersättning för vård i andra europeiska länder).

Det som i detta sammanhang läggs SB till last är att han till patienten på felaktig indikation och i dödliga doser ordinerat och överlämnat läkemedel förskrivna för annan. Att läkemedlen ges i samband med dödshjälp i andra länder, det vill säga enligt internationell vetenskap och beprövad erfarenhet, anser domstolen är ovidkommande. Att SB haft tillgång till ”journaler m.m.” bedöms också ovidkommande.

RTVD anser att det är en främmande tanke att man vid tolkning av begreppet vetenskap och beprövad erfarenhet inte ska se till all den kunskap som finns utanför landets egna gränser. Vi anser därför att det är självklart och fullt naturligt att bedömningen av begreppet vetenskap och beprövad erfarenhet måste göras utifrån internationell vetenskap och beprövad erfarenhet.

Uppenbart olämplig att utöva läkaryrket

När det gäller frågan om SB är uppenbart olämplig att utöva läkaryrket hänvisar domstolen till förarbetsuttalanden om legitimationens huvudfunktion, nämligen att vara en sorts garantistämpel så att läkaren förtjänar allmänhetens och myndigheternas förtroende. Brist på förtroende riskerar att påverka tilliten till hälso- och sjukvården i stort.

Man går sedan in på SB:s invändning att han handlat i respekt för patientens självbestämmande. I detta sammanhang hänvisar domstolen till förarbetsuttalanden där det sägs att självbestämmanderätten ”under inga förhållanden” är tänkt att kunna åberopas av den som önskar hjälp att dö. Den som tillhör hälso- och sjukvårdspersonalen får enligt förarbetet aldrig tillmötesgå en sådan begäran. RTVD kan dock konstatera att dessa uttalanden är från början av 1980-talet, dvs. mer än 40 år gamla. De har tillkommit under en tid då dödshjälp i legaliserad och organiserad form ännu inte var aktuell i något land. Under årens lopp har emellertid synen på dödshjälp förändrats, både utomlands och här i landet. Numera är 80 % av den svenska befolkningen positiva till assisterat dödande och endast 5 % emot.

Eftersom SB:s agerande bedömts strida mot vetenskap och beprövad erfarenhet så följer att bestämmelsen om att en patient får välja behandlingsalternativ inte är ak-

tuell att tillämpa.

Domstolen gör bedömningen att SB:s agerande ”i högsta grad varit förtroendeskadligt”. Patientens sjukdomstillstånd spelar i sammanhanget inte någon roll. Det gör heller inte SB:s motiv för agerandet. De ”sakkunnigutlåtanden m.m.” som SB hänvisat till och ”som talar för att det finns en opinion som är positiv till att legalisera läkarassisterat självmord” anses inte relevanta i förhållande till SB:s agerande.

Domstolens slutsats är att SB visat sig uppenbart olämplig att utöva läkaryrket. Därför finns det skäl att återkalla hans läkarlegitimation.

RTVD:s uppfattning är att SB:s agerande inte varit förtroendeskadligt och vi ställer oss frågande till hur det kunnat ta svenska myndigheter och domstol flera år att konstatera denna ”uppenbarhet”.

Vi ställer oss frågande till hur det kunnat ta svenska myndigheter och domstol flera år att konstatera denna ”uppenbarhet”

Europakonventionen

Den tredje fråga som domstolen tar ställning till är om ”återkallelse av SB:s läkarlegitimation på grund av hans agerande står i strid med rättigheterna i EKMR”, dvs. Europakonventionen om mänskliga rättigheter.

Domstolen konstaterar att enskildas rätt att bestämma över på vilket sätt och vid vilken tidpunkt hans eller hennes liv kommer att avslutas är en fråga som faller under artikel 2 och artikel 8, men som det är upp till respektive konventionsstat att reglera utifrån den så kallade ”margin of appreciation” (”bedömningsmarginalen”). Margin of appreciation innebär att konventionsstaterna ges visst utrymme att avgöra vilka begränsningar av konventionens rättigheter som får göras utan att rättigheterna anses kränkta. Som läsare får man närmast intrycket att det är domstolens uppfattning att det är fritt fram för de enskilda medlemsstaterna att bestämma hur de vill reglera vissa frågor. Så är dock inte fallet.

För att inskränkningar av de mänskliga rättigheterna ska vara i överensstämmelse med Europakonventionens grundläggande värden (respekten för mänsklig värdighet och mänsklig frihet) måste dessa regleras i lag, ändamålet ska vara legitimt och inskränkningen ska stå i proportion till det legitima mål som eftersträvas. Inskränkningar får endast ske för den allmänna säkerheten, till skydd för allmän ordning, till skydd för hälsa och moral samt andras fri- och rättigheter.

RTVD konstaterar att förvaltningsrätten inte har gjort

► någon prövning av om den svenska lagstiftningen om återkallelse av en läkares legitimation att utöva läkaryrket under de förutsättningar som råder i det aktuella fallet är i linje med Europakonventionens intentioner och grundläggande värden.

Efter förvaltningsrättens påstående att det är upp till varje enskild stat att bestämma om dödshjälp ska vara tillåten och hur regleringen ska se ut diskuterar domstolen den s.k. Gross-domen från Europadomstolen. Man hävdar att Europadomstolens uttalande – att en individs önskan att få tillgång till ett dödligt läkemedel är en fråga som faller inom ramen för rätten till privatliv enligt artikel 8 – inte går att tolka som att det finns en generell rättighet för enskilda att enligt artikel 8 få tillgång till av läkare förskrivna dödliga doser läkemedel, och att detta är en fråga som det är upp till respektive konventionsstat att reglera.

Det är en intressant slutsats, då Europadomstolen i Gross-domen anger att den anser att fru Gross önskan att få en dos natriumpentobarbital, som skulle göra det möjligt för henne att avsluta sitt liv, faller inom ramen för hennes rätt till respekt för sitt privatliv enligt artikel 8 i konventionen. Europadomstolen underströk även där att inskränkningar av denna rätt måste uppfylla de krav som ställs på inskränkningar. Fru Gross var 79 år, led inte av någon egentlig sjukdom men var ”livstrött” och ville därför dö men hade misslyckats med att begå självmord. Bristen på tydlig lagstiftning utgjorde i sig en kränkning av artikel 8.

Den patient som SB hjälpte befann sig i en situation som att av allt att döma var värre än den fru Gross befann sig i. Eftersom Dignitas hade accepterat att hjälpa honom att dö var han i vart fall inte i en bättre situation än fru Gross.

Förvaltningsrätten avslutar sin bedömning i denna del med att påpeka att Gross-domen senare undanröjdes eftersom fru Gross ansågs ha missbrukat sin framställningsrätt. Man säger dock inget om vad det aktuella missbruket avsåg. RTVD kan upplysa att fru Gross avled ett år efter att hon vänt sig till Europadomstolen, vilket hon gjorde i slutet av 2010. Detta fick Europadomstolen emellertid inte veta förrän i samband med att den schweiziska staten i början av 2014 begärde att få domen prövad av Grand Chambre. Man fick då också veta att fru Gross lyckats få en läkare att förskriva dödliga läkemedel; hon hade alltså fått hjälp att dö. Hon hade dock gjort vissa föranstaltningar för att förhindra att domstolen skulle få kännedom om detta. Genom att på detta sätt missleda domstolen i en fråga som rörde själva kärnan i hennes klagomål enligt konventionen hade hon

missbrukat den individuella klagorätten. RTVD konstaterar att det faktum att den ursprungliga domen undanröjdes innebär att den schweiziska staten inte behöver vidta några åtgärder med anledning av denna dom. Däremot är det sannolikt att den ursprungliga domen kommer att återopas i kommande liknande klagomål och att den också får s.k. prejudiciell betydelse. Till detta kommer att det till den genomgång av rättsläget rörande dödshjälpsfrågan som gjordes 2011 i Haas-målet ska läggas att dödshjälp därefter legaliserats – genom lagstiftning eller domstolsavgöranden i högsta domstolsinstanser eller författningsdomstolar – i ett flertal europeiska länder (Spanien, Österrike, Tyskland, Italien och Portugal) eller är på väg att inom en snar framtid bli legaliserad (Frankrike).

Förvaltningsrättens bedömning är att en reglering som medför återkallelse av en läkarlegitimation i ett fall som SB:s inte strider mot rättigheterna i EKMR och den praxis som utvecklats i Europadomstolen om patienters rätt att bestämma över sitt livs slut.

RTVD gör en annan bedömning av rättsläget och grundar denna på den prejudiciella betydelsen av Gross-domen. I Schweiz är medhjälp till självmord brottslig endast om medhjälpen sker för egen vinning. Om och under vilka förutsättningar en läkare får skriva ut dödliga läkemedel till patienter, dvs. vilka som ska få komma i åtnjutande av dödshjälp i form av assisterat döende, framgår i Schweiz inte av lagstiftning utan av läkaretiska regler. Detta ansågs i Gross-domen utgöra en kränkning av artikel 8.

I Sverige har vi rätt att bestämma när vi vill dö; vi kan begå självmord. Medhjälp till självmord är heller aldrig brottslig. Det är dock inte reglerat, varken i läkaretiska regler eller genom lagstiftning, om och under vilka förutsättningar en läkare får skriva ut dödliga läkemedel till en patient som önskar avsluta sitt liv. Detta anses tvärtom strida mot vetenskap och beprövad erfarenhet och den läkare som ändå ger en patient tillgång till sådana läkemedel anses uppenbart olämplig att utöva läkaryrket och får sin legitimation återkallad. Det står därmed klart att en sådan ordning gör det så gott som omöjligt för en patient att finna en läkare som är villig att förskriva aktuella läkemedel. En sådan ordning gör också att det i praktiken inte finns något utrymme för den enskilde att utöva sin konventionskyddade fri- och rättighet att själv bestämma när och hur hen vill dö; ordningen gör det omöjligt för den som vill undvika en ovärdig och plågsam dödsprocess att avsluta livet vid en viss tidpunkt genom att använda assisterat döende som sin valda metod att dö. Med tanke på den totala avsaknaden av rättslig

reglering av dödshjälpsfrågan finns det skäl att anta att Europadomstolen skulle anse att den svenska ordningen utgör en kränkning av artikel 8.

Det är mot denna bakgrund RTVD anser att den svenska regleringen inte är förenlig med Europakonventionen.

Slutord

Sammanfattningsvis anser RTVD att det är en stor brist att förvaltningsrätten inte tagit ställning till att begreppet vetenskap och beprövad erfarenhet också har en internationell dimension och heller inte beaktar att en redovisning av vad som är vetenskap och beprövad erfarenhet inom ett visst område måste bygga på all tillgänglig vetenskap, dvs inte bara nationell vetenskap

(prop. 2012/13:150 s. 52). Det är också en brist att Europakonventionen och Europadomstolens praxis har redovisats så ofullständigt och att de svenska inskränkningarna av rätten att bestämma hur och när man dör aldrig ens prövas.

SB kommer att överklaga förvaltningsrättens dom och RTVD utgår från att överklagandet kommer att prövas i sak, det vill säga ges prövningstillstånd, i Kammarrätten i Stockholm.

Hans Forsslund
ordförande

Aud Sjökvist
tidigare domare och generaldirektör för HSN

Foto: Andreas Carlsson

Lugn, här får Siri bara en artros-spruta

Kontakt önskas med veterinärer

Enligt svensk djurskyddslag kan en veterinär lagföras och straffas om han/hon *inte* hjälper ett obotligt sjukt djur från den allra sista tidens lidande med en dödande dos av ett läkemedel. Enligt svensk lag blir däremot en läkare, som ger en obotligt sjuk, döende patient motsvarande behandling under den allra sista tidens lidande, straffad för mord eller dråp och mister sin legitimation.

Veterinärer har genom sitt yrkesliv en lång erfarenhet av att ge dödshjälp till obotligt sjuka djur. Hur påverkar denna erfarenhet svenska veterinärers attityder beträffande dödshjälp till döende människor? En svensk undersökning (Lerner och medarbetare) bland svenska veterinärer visar att andelen som är positiva till frivil-

lig dödshjälp till döende människor (75 %) i stort sett är identisk med den andel av den svenska allmänheten som är positiva till detta. En stor majoritet av veterinärer instämmer alltså med svenska folket att dödshjälp bör erbjudas människor för lindrandet av lidandet i livets slutskede.

Vi har inom RTVD skapat nätverk av verksamma inom hälso- och sjukvården. **Vi önskar nu skapa ett nätverk av liknande karaktär med veterinärer** och efterlyser nu bland de ca 3000 medlemmarna i RTVD dig som är eller har varit verksam som veterinär. Skriv till undertecknad under adressen staffan.bergstroem@gmail.com

Staffan Bergström

ORDFÖRANDEN HAR ORDET

Ett händelserikt år

Medlemmar har fortsatt att strömma till och nu är vi över 3000. En ökning på 23 %.

I början av året inledde styrelsen ett arbete att dela upp styrelsens verksamhet i tre grupper: ett Arbetsutskott, ett Administrativt utskott, samt ett Folkbildnings- och medlemsvårdsutskott.

I slutet av året har styrelsen kunnat sätta den nya organisationen. Vårt nya huvudbudskap utgår från individens rättighet och ytterst de mänskliga rättigheterna enligt Europakonventionen. Dessutom är det politiker och då framför allt riksdagsledamöter som måste övertygats om behovet av en utredning för reglerad döds- hjälp. Allmänheten har vi redan med oss och läkarna är på väg.

Internationellt har ett flertal länder infört tillåten döds- hjälp. Däribland djupt katolska länder som Spanien och Portugal.

Det har varit spännande att försöka nå riksdagsledamö- terna. De har många som trycker på i alla möjliga frågor. Då är det viktigt att ta upp sådant som känslomässigt kan engagera.

Ett sådant bidrag var kontakten med Pernilla Wallin som Aud Sjökvist engagerade till riksdagsseminariet. Pernilla lider av en obotlig sjukdom som sakta bryter

Foto: Ola Forsslund

ner hennes muskler. En juridisk pro- cess har nu inletts, där Pernilla vill få prövat om hon har rätt till dödshjälp. Socialstyrelsen har avvisat hennes begä- ran.

Nu går den vidare och slutligen förmodligen till Euro- peiska domstolen för mänskliga rättigheter.

Vår kämpe Barbro Westerholm!

Foto: Liberalerna

Barbro Westerholm (1933-2023)

Beskedet om Barbros död i mars kom oväntat, efter en kort tids sjukdom. Så sent som i mitten av februari deltog hon under en heldag i en workshop om RTVDs strategiska vägval och aktiviteter. Hon deltog med full kraft trots att hon var väldigt hes. Ingen kunde ana att hesheten var ett tecken på svår sjukdom och att hon hade mindre än fyra veckor kvar att leva.

Sjukdomen var ett hårt slag för Barbro, men hon höll humöret uppe. Hon delade generöst med sig av sina kunskaper och framhöll att ett gediget kunskapsunder- lag är nödvändigt när beslut ska fattas.

Alla som följt hennes arbete har imponerats av hennes engagemang för människors lika värde. Hon har bidra- git till viktiga samhällsförändringar, inte minst inom hbtq-området. Barbro har ägnat hela sitt yrkesliv åt frå- gor som har med livets början och slut att göra.

Strax före sin död hälsade hon att RTVD måste jobba vidare för att nå föreningens mål. Hon beklagade att hon inte skulle få uppleva målgången.

I Barbros bok "Om att aldrig ge upp" kan man läsa hur hon bland annat som läkare och riksdagsledamot arbe- tade envetet i olika frågor. Hon gav aldrig upp!

RTVD kommer att fortsätta arbeta i denna anda och hålla henne som ett föredöme.

Hans Forslund
Ordförande i RTVD